

Шеста национална конференция по проблеми на застраховането и осигуряването - Свищов 2007

Николай Петков, началник отдел „Регулаторна политика“ в Дирекция „Регулаторна политика и анализи“ в Управление „Застрахователен надзор“ на КФН

ВЪВЕЖДАНЕТО НА ЕВРОПЕЙСКАТА ДИРЕКТИВА 2005/68/ЕО ОТНОСНО ПРЕЗАСТРАХОВАНЕТО И ДРУГИ ПРЕДСТОЯЩИ РЕГУЛАТОРНИ ПРОМЕНИ

Кодексът за застраховането (Обн., ДВ, бр. 103 от 23.12.2005 г., в сила от 1.01.2006 г.) поднови нормативната основа на застрахователната дейност в Република България, като започна от натрупаната национална традиция и опит в уредбата на застраховането, застрахователното посредничество, надзора върху тях, застрахователния договор и задължителното застраховане, преосмисли ги в съответствие с правото на Европейския съюз и си постави за цел да създаде всеобхватен нормативен акт, който заедно с подзаконовите актове по прилагането си да създаде условията за развитие и утвърждаване на застрахователната дейност, като бъдат съчетани стабилността на застрахователната индустрия и защитата на интересите на потребителите на застрахователните услуги.

В преследване на този стремеж Кодексът за застраховането създаде и правна уредба на презастраховането. Тя обаче остана незавършена по ред съображения, като първото сред тях е липсата на национална индустрия, която да се занимава единствено с дейността по активно презастраховане, а следователно и липса на належаща потребност от съответната правна уредба, както и на национален опит - нормативен и надзорен - в тази област. Друг важен фактор, който наложи забавянето на цялостното уреждане на презастраховането, беше очакваното завършване и публикуване на директивата на Европейския парламент и Съвета относно презастраховането, което стана факт в края на 2005 г. (Директива 2005/68/ЕО беше приета на 16 ноември 2005 г., когато работата по кодекса беше в окончателния си етап, и беше публикувана в Официален вестник на 9 декември същата година - един ден след окончателното приемане на кодекса на второ четене от Народното събрание). При тези обстоятелства окончателната уредба на презастраховането трябваше да се извърши с изменение и допълнение на Кодекса за застраховането.

Проектът на Закона за изменение и допълнение на Кодекса за застраховането е в изпълнение на ангажимента на Република България по чл. 64, пар. 1 от Директива 2005/68/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 16 ноември 2005 г. относно презастраховането и за изменение на Директиви 73/239/ЕО и 92/49/ЕО на Съвета, както и на Директиви 98/78/ЕО и 2002/83/ЕО (наричана по-нататък Директива 2005/68/ЕО), съгласно които държавите членки на ЕС трябва да приведат законодателствата си в съответствие с тези изисквания в срок до 10 декември 2007 г.

Транспонирането на разпоредбите на Директива 2005/68/ЕО ще има силно ограничен ефект върху съществуваща презастрахователна дейност в Република България, доколкото в страната няма лицензирани дружества, които се занимават единствено с презастраховане (чисти презастрахователи), чиято дейност е предмет на директивата. Въвеждането на директивата обаче ще засегне статута на

всички застрахователни дружества, чийто предмет на дейност в съответствие с предложението ще включи и дейност по презастраховане по видовете застраховки, за които им е издаден лиценз за извършване на застраховане. Последствие от тази промяна ще бъде и намаляване на таксите, събирани от досегашните дружества, които се ползваха с двоен статут на застрахователи и презастрахователи по силата на допълнителен лиценз, чието премахване се предвижда със законопроекта.

Директива 2005/68/ЕО създава хармонизиран режим за лицензиране и надзор на презастрахователите в Европейското икономическо пространство (ЕИП). Директивата предвижда извършването на дейността по презастраховане да подлежи на предварителен лиценз и урежда предпоставките за издаване на такъв лиценз. Урежда възможността на презастрахователите, лицензирани в държавите членки, да извършват дейността си в рамките на ЕИП при условията на правото на установяване и свободата за предоставяне на услуги. Закрепва принципа за единен надзор върху дейността на презастрахователите, осъществяван от компетентните органи на държавата членка по седалището на застрахователя, който включва надзор за общото финансово състояние на презастрахователя - неговата платежоспособност, наличието на достатъчни технически резерви, на активи за тяхното покритие, а също така за наличието на надеждни административни и счетоводни процедури и за адекватен вътрешен контрол, които да гарантират извършването на дейността на презастрахователя в съответствие с изискването на закона и на добрите практики. Директивата предвижда изрично правомощието на надзора по седалището на презастрахователя да извършва проверки в неговите клонове, открити в другите държави членки, посредством свои служители или привлечени външни експерти. Директивата урежда също така реда за прехвърляне на портфейли от презастрахователни договори в рамките на ЕИП, а също така и правилата за придобиване на квалифицирани участия в капитала на презастрахователя, правилата за защита на информацията, представляваща професионалната тайна във връзка с осъществяването на надзора спрямо презастрахователите, а също така и условията за обмен на такава информация между компетентните органи на държавите членки и за нейното предоставяне на други органи и лица. Директивата предвижда уредбата на правилата за образуване на техническите резерви на презастрахователите, за определяне на собствените средства и за изчисляване на границата на платежоспособност или на минималния гаранционен капитал. Уредени са правилата за финансово оздравяване на презастрахователи, които не отговарят на изискванията за платежоспособност или по друг начин поставят под съмнение възможността си да изпълняват точно задълженията си по презастрахователните договори, както и основните предпоставки за отнемане на издадения лиценз за презастраховане.

В изброените аспекти уредбата на

презастрахователната дейност, създадена с Директива 2005/68/ЕО, не се различава принципно от уредбата на дейността на застрахователите, създадена с Директива 73/239/ЕО от 24 юли 1973 г. относно съгласуване на законите, подзаконовите актове и административните разпоредби, свързани с осъществяване на дейност по общо застраховане; Директива 88/357/ЕО от 22 юни 1988 г. за съгласуване на законите, подзаконовите актове и административните разпоредби относно общото застраховане, създаване на благоприятни условия за свободно предоставяне на услуги и изменение на Директива 73/239/ЕО; Директива 92/49/ЕО от 18 юни 1992 г. за съгласуване на законите, подзаконовите актове и административните разпоредби, засягащи имущественото застраховане и изменяща директиви 73/239/ЕО и 88/357/ЕО; Директива 2002/83/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 5 ноември 2002 г. относно животозастраховането с техните последващи изменения и допълнения и отразена в Кодекса за застраховането. Ето защо транспонирането на директивата в тези си части се изразява в разпространение на режимите, създадени за застрахователите спрямо презастрахователните дружества.

Изхождайки от спецификите на дейността по активно презастраховане, която е в преобладаващата си част трансгранична и не влиза в непосредствен контакт с обикновените потребители на застрахователни услуги, директивата е установила по-различна уредба на някои нейни аспекти в сравнение с уредбата по застрахователните директиви. Така например облекчен е режимът за откриване на клонове в държави членки, различни от държавата по седалището на презастрахователя, и за извършване на дейност при условията на свободата за предоставяне на услуги в такива държави. Не съществува процедура по предварително формално уведомяване на надзора по седалището на презастрахователя и за представяне на сведения относно неговата платежоспособност с кореспондиращото правомощие за забрана на предвижданата дейност в друга държава членка, когато предприятието се намира в процедури по оздравяване.

Друг пример за такава по-облекчена уредба представлява режимът за допускане на презастрахователи от трети държави до пазара на държавите членки. Директивата единствено се ограничава до това, че уредбата, създадена от тях, не трябва да поставя презастрахователите от третите държави в по-благоприятно положение от презастрахователите със седалище в друга държава членка. При транспонирането на този режим законопроектът предвижда създаването на клон на застраховател от трета държава да се извършва по реда за образуване на клонове на застрахователите от трети държави, а презграничното предоставяне на услуги да може да се извършва от презастрахователи, които са лицензирани по седалището си и подлежат на надзор върху цялостната си дейност от компетентната институция в тази държава.

Директива 2005/68/ЕО урежда и някои принципно нови положения, като каптивните презастрахователи,

презастраховането с ограничено поемане на риск, схемите със специална цел за прехвърляне на застрахователни рискове, принципно различен ред за покритие на техническите резерви на презастрахователите, някои промени в предмета на дейност на застрахователите с произтичащи от това промени в изискванията за платежоспособност.

Предвидена е дефиниция на каптивнен презастраховател, който представлява презастраховател, контролиран от финансово предприятие, което не е застраховател, презастраховател или застрахователна или презастрахователна група, или от нефинансово предприятие, който има за цел да осигурява презастрахователно покритие единствено на рисковете на лицата, които го контролират, или на лицата от групата, в която участва. Уредбата на тази специфична категория презастрахователи се налага от обстоятелството, че поради ориентацията на тяхната дейност, която обхваща само група предприятия - свързани лица, същите презастрахователи представляват по-малък риск за стабилността на застрахователния пазар като цяло и косвено за интересите на мнозинството от крайните потребители на застрахователни услуги. По тази причина директивата е предвидила три пъти по-нисък размер на минималния гаранционен капитал за такива презастрахователи. Тази уредба е включена в проекта за изменение и допълнение на Кодекса за застраховането.

В съответствие с директивата в проекта е дефинирано и понятието презастраховане с ограничено поемане на риск, което представлява презастраховане, при което определена максимално възможна загуба, изразена като поет максимален икономически риск, който възниква както поради поемането на значителен застрахователен риск, така и поради поемането на времеви риск, надхвърля размера на премията за целия срок на договора с ограничена, но значителна сума, при което трябва да е допълнително налице поне един от следните признаци - изрично и реално съобразяване на стойността на парите във времето и/или договорни клаузи, които изравняват икономическите резултати между страните за целия срок на договора, за постигане на предвиденото прехвърляне на риска. Директивата е приела, че тази форма на презастраховане може да представлява допълнителен източник на риск за презастрахователя и в тази връзка дава опция на държавите членки да създадат специални правила, които да гарантират ограничаването на този риск. Проектозаконът отчита обстоятелството, че равнището на активното презастраховане, осъществявано от български застрахователни дружества, е все още незначително и че към настоящия момент в България няма установени чисти презастрахователи по смисъла на Директива

2005/68/ЕО. При тези обстоятелства проявяването на рисковете за презастраховането, предвиждани в директивата, е по-скоро хипотетично. Затова проектозаконът предвижда делегация за евентуалното въвеждане на съответните предпазни мерки с подзаконов акт на КФН. По такъв начин се дава възможност за гъвкаво решаване на въпроса, в случай че той придобие актуалност в условията на нашия презастрахователен пазар.

Директивата предвижда опция на държавите членки да уредят схемите със специална цел за прехвърляне на застрахователни рискове, които представляват форма на секиоритизация в застраховането и алтернатива на презастрахователното покритие, като в най-общи линии очертава изискванията към тяхната правна уредба, лицензиране и финансов надзор. Проектозаконът отчита, че това е напреднала форма на алтернативно прехвърляне на риск, която представлява рядкост дори за мнозинството от държавите на ЕИП. Поради това с проектозакон се предлага към настоящия момент тези схеми да не се регламентират. То може да бъде направено при наличие на съответните обществени интереси след съответното развитие на българския застрахователен и капиталов пазар. С проектозакон се урежда единствено признаването на вземане към такива схеми, които бъдат лицензирани в съответствие с критериите на Директива 2005/68/ЕО като актив за покритие на техническите резерви, за да не се ограничават възможностите на българските застрахователи и презастрахователи за достъп до такива алтернативни форми за прехвърляне на риск и по такъв начин да се намалява тяхната конкурентоспособност.

Както беше посочено по-горе, транспонирането на Директива 2005/68/ЕО обуславя изменения в предмета на дейност на самите застрахователни дружества и в лицензионните режими, на които те подлежат. Необходимо е въвеждането на обща правна възможност на застрахователните акционерни дружества да извършват и презастраховане в ограничен обем по видовете застраховки и съответните рискове, за които са получили лиценз за застраховане. В тази връзка следва да отпадне възможността за лицензиране на застраховател за извършване на дейност по презастраховане при първоначално лицензиране, съответно и за издаване на допълнителен лиценз за извършване на дейност по презастраховане на застраховател. Следва да отпадне и съществуващата възможност за издаване на допълнителен лиценз за застраховане на акционерно дружество, което е получило първоначален лиценз за презастраховане, предвид забраната за извършване на друга дейност от презастрахователи, въведена с Директива 2005/68/ЕО.

Изменението и допълнението на Кодекса за застраховането ще обуслови на свой ред съответните изменения и допълнения на вторичното законодателство. Ще трябва да се извършат необходимите промени в Наредба № 21 от 16.03.2005 г. за собствените средства и границата на платежоспособност на застрахователите и здравноосигурителните дружества и в Наредба № 27 от 29.03.2006 г. за реда и методиката за образуване на техническите резерви от застрахователите и на здравноосигурителните резерви.